

Psihologul George Bontilă – completare la Destin Fragment biografic

„Eu, ca bun român, nu am putut asista cu nepăsare la tragedia poporului nostru și de aceea am reacționat, organizând rezistență, iar la momentul oportun, să lovim (...). Eu, niciodată nu voi accepta un astfel de regim condus de o clică de proști și de criminali. Regimul comunist din România se mai ține numai prin faptul că tronează minciuna și teroarea”¹ (George Bontilă)

Când dorești să fii drept, rămâi drept și neclintit în fața oricărui obstacol și sub orice amenințare. Nu a cedat, nu a simțit nici un moment că drumul pe care l-a avut de urmat este prea greu sau că a făcut prea multe sacrificii. Astăzi, mai mult sau mai puțin conștienți, mergem pe drumul pe care o dată, oameni de istorie ca George Bontilă l-au început.

Cu un destin marcat de sacrificii, de permanente căutări în definirea condiției umane, psihologul George Bontilă supraviețuiește prin cei care îi continuă profesia în cadrul Școlii Românești de Psihologie. Renumit psiholog român, „profesor la Catedra de Psihologie din București, s-a preocupat de problemele psihologiei aplicate, efectuând numeroase adaptări, etalonări la testele de inteligență și aptitudini”².

Activitatea profesională a fost întreruptă mai bine de 16 ani de zile, timp în care a fost separat complet de tot ce i-a fost mai drag, de familie și de profesie; 15 ani de detenție grea, un an de domiciliu obligatoriu și alți câțiva ani în care a încercat să se adapteze unui sistem în care nu a crezut niciodată. Și-a continuat traseul profesional după ani grei de temniță, unde își încercase limitele de supraviețuire, reinventând comportamente de adaptare, învățând să-și reformuleze trecutul, fără a-l nega, pentru a-și proteja viitorul.

George Bontilă s-a născut la 16 aprilie 1904, în Ploiești. Tatăl său, Constantin Bontilă, fost militar și ulterior funcționar la o fabrică de mobilă din Azuga, apoi funcționar topometru la Societatea Asion, de unde „a fost îndepărtat deoarece organizase o grevă a funcționarilor din industria petroliferă. După aceea și-a dat examenele respective și a devenit inginer hotarnic”³. Mama, Elena, provenea dintr-o familie de sași.

Școala primară a frecventat-o în Ploiești și comuna Telega între anii 1911-1915, continuându-și studiile liceale în Ploiești la Liceul „Sf. Petru și Pavel”. În 1916, era elev în clasa a II-a de liceu, când s-a înrolat ca cercetaș într-un batalion din Regimentul 47 Infanterie în Moldova. Pentru merite deosebite a fost decorat cu medalia „Crucea Comemorativă a Războiului 1916-1919, cu baretele Carpați” în 1924, „Medalia Victoria a Marelui război pentru civilizație” primită în 1934, iar mai târziu, insigna „Cercetași de Război” în 1936 și „Medalia Ferdinand I cu spada pe panglică”, în 1941.

La sfârșitul anului 1918 s-a întors din Moldova și a reluat studiile întrerupte, absolvind liceul în 1926 (la 22 ani), după care s-a înscris la Facultatea de Filosofie și

¹ A.M.J., Fond Penal, dosar nr. 14 900, vol. 61, f.107, *Notă informativă* din 25.05.1961, dată în biroul de anchetă, Penitenciarul Botoșani, M.A.I. Regiunea Suceava, Grupa „K” de sursa „Niculescu” (deținut, celula 25).

² *Dicționar enciclopedic de psihologie*, vol. I, Universitatea din București, Facultatea de Istorie - Filozofie, Catedra de Psihologie, 1979, p. 229.

³ A.M.J., Fond Penal, dosar nr. 14.900, vol. 26, f. 145 (Declarație - G. Bontilă, 24 martie 1948).

Litere, secția Filozofie și la Facultatea de Drept. Dedicându-se activității din cadrul Laboratorului de Psihologie Experimentală, a renunțat la Facultatea de Drept după doi ani. Nu este de ignorat faptul că în perioada studenției (1928) a publicat numeroase articole de analiză politică și socială în revista *Excelsior*⁴ editată de Marius Nistor (psiholog în cadrul Laboratorului de Psihologie Experimentală al Catedrei de Psihologie, sub conducerea profesorului C. Rădulescu-Motru).

În august 1930 primește o bursă de specializare în psihologie experimentală și aplicată în Elveția, la Institutul Jean-Jacques Rousseau, din partea Ministerului Instrucțiunii Publice. Primul stadiu al specializării îl face la Zürich, locuind în aceeași cameră în care a stat Lenin înainte de război, pe Kuhlmanstrasse, nr. 28, în pensiunea doamnei Maichle. După 6 luni pleacă la Geneva unde i se oferă condiții mai bune de studiu, primind postul de asistent, sub coordonarea lui Leon Walther, la Biroul de Orientare Profesională (1932) din cadrul universității, continuându-și studiile de specializare în psihologie aplicată. Deși a primit numeroase oferte de muncă în străinătate care i-ar fi adus mai multe satisfacții profesionale și recunoaștere pe plan internațional, G. Bontilă a preferat să revină în țară pentru a-și continua activitatea ca specialist și cercetător alături de foștii profesori și colegi.

La întoarcerea în țară primește postul de asistent la Catedra de Psihologie, iar în decembrie 1933 organizează Serviciul Psihotehnic pentru Prevenirea Psihologică a Accidentelor de Muncă din cadrul Casei Centrale a Asigurărilor Sociale. În 1934 a creat primul Laborator Psihotehnic din România, continuându-și activitatea de cercetare în domeniul psihologiei experimentale, ca mai târziu, în 1937, să pună bazele unui laborator performant în cadrul Institutului Psihologic din Ministerul Muncii.

În primăvara anului 1940 și-a susținut teza de doctorat în Filozofie și Litere, specializarea Psihologie, la Universitatea București, cu teza *Cercetarea experimentală asupra raportului dintre timp de reacțiune și emotivitate*, iar în 1941 obține postul de profesor titular la Catedra de Psihologie a Institutului Superior de Asistență Socială, pe care îl păstrează până în momentul arestării în 1948.

Până în 1944, George Bontilă nu a avut nici un fel de activitate politică, dedicându-se complet activității și evoluției profesionale, activând doar ca membru al Sindicatului Funcționarilor din Asigurările Sociale și ulterior în Sindicatul Sanitar, ca îndrumător sindical la Institutul de Asistență Socială.

Călăuzit de o atitudine echilibrată în viața personală și profesională, G. Bontilă ridică la rang înalt profesia de psiholog, atribuindu-i funcții și roluri practice largite în orice societate, folosind teoria ca fundament solid pentru aplicațiile sale. Strategiile și maniera de implicare în mișcarea de rezistență purtau amprenta evidentă a profesiei și capacității de interpretare a acțiunilor și comportamentelor umane și de analiză de impact a noului regim care flagela și dezintegrează conceptul de democrație și libertate. „Specialitatea îl făcea un combatant abil, iar lupta dădea actului științific o alură de autenticitate”⁵.

În momentul arestării, martie 1948, George Bontilă era profesor de psihologie la Institutul de Asistență Socială, Director al Serviciului Psihotehnic al Ministerului Muncii din București și al Laboratorului Psihotehnic al Casei Centrale a Asigurărilor Sociale.

Activitatea profesională s-a concretizat în numeroase lucrări de psihologie, în cea mai mare parte de psihologie aplicată și experimentală.

⁴ *Ibidem*, f. 10 (Declarație - G. Bontilă, 24 martie 1948).

⁵ Radu Ciuceanu, *Intrarea în Tunel*, București, Editura Meridiane, 1991, p. 129.

Beneficiind de recunoașterea specialiștilor din străinătate, George Bontilă devine membru al Federației Internaționale de Psihotehnică în 1936 și membru de onoare al Clubului Psihotehnic de la Praga în 1937.

„Rezistență spirituală” - pentru a nu deveni *homo sovieticus*

Demersul prin care dorea să-și afirme poziția față de sistemul politic după 1945 a fost sancționat necruțător, iar din acel moment viața personală și cariera profesională au suferit modificări majore. Costul luptei pentru democrație autentică, împotriva structurilor bolșevice instalate și asimilate forțat în România, a fost deloc neglijabil, invocând drastice schimbări de poziție față de lumea pe care ar fi dorit-o altfel.

În noiembrie 1944, George Bontilă împreună cu Mihail Fărcășanu (ziarist și membru al Partidului Național Liberal Brătianu) și ziaristul Traian Alexandrescu au pus bazele unei „organizațiuni” subversive de rezistență națională („Rezistența Spirituală”). Organizația păstra o strictă conspirativitate în recrutarea membrilor săi, având ca scop discreditarea în fața opiniei publice a reprezentanților politici comuniști. Lupta pentru revigorarea identității naționale reprezenta o obligație morală a acestora.

După 23 august 1944, evoluția evenimentelor lăsa să se întrevadă îndepărtarea din viața politică românească a partidelor „burgheze” și pregătirea unor reforme radicale de structură socială.

Într-o primă fază, organizația condusă de George Bontilă nu era direcționată pe recrutarea de noi membri, ci s-a limitat la acțiuni „de trezire a conștiinței naționale și de rezistență împotriva curentului de stânga care devenea din ce în ce mai puternic”⁶. Ideea coordonatoare a acestei mișcări a fost de natură „psihologică sau spirituală, care prin intermediul unei propagande abile, purtată din om în om, trebuia să răspândească în cercuri cât mai largi, cancanuri, anecdote, epigrame, pamflete, zvonuri și calomniile privind fruntașii politici ai partidelor muncitorești și în special ai Partidului Comunist Român”⁷.

Opozanții regimului comunist nutreau speranța ca puterile occidentale să intervină pentru a evita „o lunecare mai pronunțată a țării noastre spre stânga”⁸.

În raport cu situația internă a României după 6 martie 1945, regimul nou instalat începuse ofensiva politică de acaparare a întregii puteri, limitând la maximum posibilitățile de ascendență politică a partidelor istorice. Nici evenimentele politice internaționale nu erau favorabile, marile puteri ale Alianței încă își disputau strategiile de influență geopolitică, manifestând interese contradictorii.

Contactul cu o serie de persoane care nutreau idei asemănătoare, nevoia de implicare în viața socială, de dreptate și justiție, l-au motivat pe George Bontilă să înceapă planificarea și organizarea unor acțiuni de rezistență și de împotrivire față de sistemul atipic și patologic care modifica la nivelul întregii societăți raportul valorilor de *bine, adevăr și dreptate*.

Mobilul determinant de afiliere la coordonatele mișcării de rezistență sunt expuse pe parcursul anchetelor și interogatoriilor efectuate de către organele de securitate nou înființate. De cele mai multe ori, declarațiile poartă amprenta subtilă a mijloacelor de teroare prin atribuirea unor acțiuni false, ireale, astfel încât anchetatorii să-și poată continua demersul acuzator.

După instaurarea Guvernului Dr. Petru Groza, curentul de opinie de negare a noului sistem politic avea ca direcție însumarea forțelor care manifestau ostilitate față

⁶ A.M.J., Fond Penal, dosar nr. 14.900, vol. 26, f. 89 (Declarație - G. Bontilă, 4 aprilie 1948).

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*.

de acesta. În acest sens, G. Bontilă împreună cu inginerul Dimitrie Gheorghiu, Director al societății «Creditul Minier» și inginer Gh. Antonescu au luat hotărârea de a colabora în acțiunea de subminare și de „răsturnare” a guvernului existent prin înștiințarea Regelui Mihai cu privire la scopurile urmărite. Reacția suveranului a fost pozitivă și acest lucru a încurajat semnatarii mesajului. Câteva luni mai târziu, în octombrie 1945, G. Bontilă îl cunoaște personal pe inginer Ioan Bujoiu (fost ministru al Economiei Naționale în guvernele: Patriarh Miron Cristea, Armand Călinescu, general Gheorghe Argeșanu și Constantin Argentoianu⁹), fiind cooptat în Comitetul de Coordonare al organizațiilor subversive. Acest comitet supervizat de I. Bujoiu, avea în componență pe inginer D. Gheorghiu, Gh. Antonescu, fostul amiral Horia Măcellariu, Gh. Manu și Vintilică Brătianu și avea rolul unui „organ superior de conducere, coordonare și colaborare a tuturor organizațiilor subversive subordonate lui, organizațiuni a căror activitate era purtată conform directivelor trasate de comitet”¹⁰.

Acest comitet a decis, la sfârșitul anului 1945, că era momentul să se renunțe la mișcarea de rezistență spirituală și că „trebuia începută o acțiune hotărâtă care să răstoarne guvernul (...) să se treacă la înarmarea treptată a membrilor mișcării, urmând ca, odată cu recrutarea oricărui nou membru, să se dea și acestuia misiunea de a strânge armament și muniții în măsura posibilităților”¹¹. Tot în aceeași perioadă au început legăturile cu misiunile anglo-americane din Capitală, prin intermediul sublocotenentului Coșoreanu.

Deși împărțea conducerea organizației cu Mihail Fărcășanu și Traian Alexandrescu, George Bontilă a intrat în acest comitet ca șef al propriei organizații. Primul colaborator recrutat de Bontilă a fost maiorul Ioan Tobă, pe care îl cunoscuse în 1942 la Asociația Foștilor Cercetași de Război și care „era foarte indicat pentru aceasta deoarece el fusese în Germania în timpul războiului și urmărea acolo un curs special privitor la operațiunile detașamentelor de șoc. El avusese acolo o întregă serie de subalterni care îl iubeau foarte mult și cu ajutorul cărora el putea constitui cu ușurință echipe de șoc în organizația mea precum și diverse centre regionale”¹².

Organizația subversivă condusă de Bontilă trebuia să-și intensifice activitatea de propagandă anticomunistă și să elaboreze strategii care vizau răsturnarea regimului „democratic” instalat prin forță. Acest lucru nu se putea finaliza fără ajutorul anglo-americanilor, în sensul alimentării cu mijloace materiale de luptă și fonduri (resursele interne nu ar fi fost suficiente). Fără să cunoască momentul potrivit pentru a declanșa acțiunile de răsturnare a guvernului Dr. Petru Groza, cei mai mulți așteptau izbucnirea unui nou război mondial sau retragerea unităților militare sovietice de pe teritoriul țării, ca efect al semnării Tratatului de Pace cu Austria.

Confirmarea activității organizației Bontilă s-a concretizat abia în iarna și primăvara anului 1946, după evenimentele sângeroase din noiembrie 1945 (manifestație de atașament față de rege, prin care s-a demonstrat anglo-americanilor reacțiunea față de regim). George Bontilă începuse extinderea în țară a propriei organizații, fiind mereu secondat de maiorul Tobă și maiorul Iulian Ionescu. Regionala Brașov era condusă de inginer Constantin Buican, iar cea din Sibiu de Liesel Nutz, care aveau și atribuțiuni de recrutare de noi membri.

⁹ Stelian Neagoe, *Istoria Guvernelor României de la începuturi până în zilele noastre 1859-1999*, București, Editura Machivelli, 1999, p.126-129.

¹⁰ A.M.J., Fond Penal, dosar nr. 14.900, vol. 1, f. 288 (Declarație - G. Bontilă, 4 aprilie 1948).

¹¹ *Ibidem*, vol 26, f. 94 (Declarație - G. Bontilă, 4 aprilie 1948).

¹² *Ibidem*, f. 290.

Organizațiile subversive coordonate de comitetul Bujoiu acționau separat, fără a ști una de cealaltă, strategie adoptată pentru a păstra conspirativitatea. Fondurile bănești și armamentul erau asigurate prin intermediul comitetului condus de Bujoiu, iar acesta trebuia să aducă permanent dovezi englezilor și americanilor cu privire la planificarea acțiunilor de răsturnare a regimului articulat la modelul bolșevic.

După arestarea membrilor organizației subversive conduse de generalul Aldea, la sfârșitul lunii mai 1946, Bontilă rămâne alături doar de Traian Alexandrescu la conducerea organizației inițiate în 1944, Mihail Fărcășanu fiind forțat de împrejurări să fugă în străinătate, să se „expatrieze” (conform declarațiilor lui Bontilă). Activitatea conspirativă a stagnat până în momentul alegerilor din toamna anului 1946, când lupta politică dintre partidele istorice și cele de stânga ajunseseră la un maxim de încordare. Ședințele conspirative ale mișcării subversive au diminuat ca frecvență. În această perioadă de stagnare, maiorul Tobă și Diamandi Ionescu au fost investiți cu rolul de a recruta noi aderenți și de a înființa noi centre regionale, având consimțământul inginerului Bujoiu și cu finanțarea acestuia. Au existat cel puțin două situații în care maiorul Tobă și-a dezamăgit colaboratorii, cheltuind banii în scopuri personale sau în misiuni fără acoperire. Traseul acestuia în cadrul organizației prezintă discontinuități și rupturi care conduc la elemente confuze în interpretarea evenimentelor în care a fost implicat.

În primăvara anului 1947, organizația condusă de George Bontilă și Traian Alexandrescu avea deja 5 centre regionale: Timișoara (condusă de N. Marinescu), Satu-Mare - Cluj - Nordul Ardealului (condusă de căpitan Tudor Bujor), Turda - Munții Apuseni (sub șefia lui Diamandi Ionescu), Brașov (condusă de ing. Constantin Buican) și Buzău (aflată sub conducerea lui Sergiu Marcoci). Contactul cu regionalele se realiza prin intermediul maiorului Tobă și ulterior prin N. Marinescu, folosind parola de recunoaștere „Vin de pe Caraiman” (G. Bontilă locuia în București pe strada Caraiman).

Sistemul conspirativ de organizare respecta regula de cinci persoane recrutate, iar fiecare aderent avea ca misiune recrutarea altor cinci, fără a se cunoaște verigile superioare ale organizației. George Bontilă a demonstrat în foarte multe rânduri că acest sistem de organizare este defectuos; prin dispariția unui membru se puteau pierde contactele cu cele cinci persoane recrutate de către acesta.

După moartea lui Traian Alexandrescu în 1947, George Bontilă rămâne singurul supervisor al organizației. Legăturile directe cu inginerul Bujoiu au fost întrerupte după prima arestare a maiorului Tobă (martie 1947), iar raportările către comitetul de coordonare se realizau prin intermediul ing. Antonescu, ing. Gheorghiu, ing. Balș și ing. Nițescu.

Deși concepuse mișcarea de rezistență ca fiind una spirituală, „oarecum pasivă”, ulterior și-a schimbat acest caracter, *planificându-și* acțiuni de forță și paramilitare, ca urmare a influenței militarilor din comitetul de conducere coordonat de ing. Bujoiu. Strategia mișcării implica intervenții reale de răsturnare a guvernului, însă acest lucru nu s-a întâmplat. Planurile inițiate de organizația condusă de Bontilă vizau acțiuni de suprimare a șefilor autorităților locale, a fruntașilor comuniști și distrugerea nodurilor de comunicație, a depozitelor de armament, a obiectivelor industriale, urmărind provocarea „unei dezorganizări totale în funcționarea administrației interne și a aparatului de stat”¹³. Practic, toate aceste acțiuni nu au mai avut timp să se desfășoare și nici nu erau suficient de bine pregătite pentru a fi operative. De la plan la acțiune era o distanță uriașă. Organele securității au exploatat acest lucru, transformându-l în cap de acuzare, în mod complet eronat și exagerat.

¹³ *Ibidem*, f. 71 (Declarația lui G. Bontilă din 28 martie 1948).

După abdicarea Regelui Mihai și proclamarea Republicii Populare Române, tensiunea politică internă a atins punctul culminant. Teroarea devenise politică a statului și modalitate de suprimare a oricărei încercări de a te opune. George Bontilă a folosit, totuși, acest moment ca fiind foarte propice pentru recrutarea unui număr mai mare de aderenți care păstrau „adânci convingeri și sentimente regaliste”. Mai mult de atât, intenția acestuia era să transmită un mesaj cifrat fostului rege, pe căi diferite, până în aprilie 1948. Prin acest mesaj se viza cunoașterea atitudinii americanilor cu privire la decizia lor de a declanșa un nou război și „cât de mult erau dispuși să ajute acțiunile mișcării lor, prin parașutarea materialelor de război”¹⁴. Cei doi curieri ar fi fost maiorul Iulian Ionescu, care pleca oficial la Viena și inginer Gh. Chirculescu, care intenționa să plece clandestin. Generalul Petre Lazăr trebuia să preia mesajul lui Bontilă pentru a ajunge la Regele Mihai. Acest lucru nu a mai fost posibil. G. Bontilă se afla în atenția Siguranței Statului de câțiva ani și, mai târziu, a Securității, prin chiar colaboratorii săi cei mai apropiați. Siguranța deținea informații cu privire la organizarea și structura grupului subversiv pe care îl dirija încă din anul 1944. Cel mai apropiat dintre colaboratori lui Bontilă a furnizat Securității note informative despre acțiunile pe care intenționa să le realizeze până în momentul arestării. Nu s-a intervenit până când nu au fost strânse suficiente probe, atât despre activitatea subversivă a grupului Bontilă, cât și despre colaboratorii acestuia din Comitetul Central al Mișcării Naționale de Rezistență, implicați în răsturnarea guvernului Dr. Petru Groza.

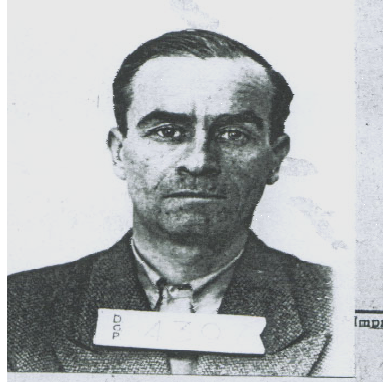
Arestarea și Procesul „celor 12 sabotori”

În luna martie 1948 începuse valul de arestări masive a membrilor implicați în organizarea și conducerea Mișcării Naționale de Rezistență. În timpul nopții de 24 martie 1948, prin autorizația emisă de Parchetul Tribunalului Militar, Regiunea a-II-a, București, s-a efectuat o percheziție la domiciliul doctorului Bontilă din Str. Caraiman nr. 30, cu scopul de a „se găsi material ce interesează ordinea publică și siguranța statului”. Percheziția a început la 2.30 noaptea și s-a încheiat dimineața la ora 6.00, iar rezultatul a dezamăgit organele de ordine. „S-au ridicat cărți, corespondență, agende, insigne și diferite acte pentru triere”¹⁵. Deși rezultatul percheziției a fost negativ, în acea noapte George Bontilă a fost reținut în arestul Ministerului Afacerilor Interne, București, Str. Academiei, pentru cercetări, căutându-se indicii de vinovăție „pentru uneltire contra organelor statului”¹⁶. Mandatul de reținere a fost prelungit pe o perioadă de mai bine de două luni (conform documentelor prezente în dosarul penal: mandat de reținere nr. 5.047, din 29.03.1948, pentru 30 de zile, mandat de reținere nr. 6.121, de pe 30.04.1948 până pe 30.05.1948).

¹⁴ *Ibidem*, f. 179 (Sinteza cu privire la organizația subversivă „Rezistența Spirituală”, Brigada mobilă, D.G.S.S., din 1 aprilie 1948).

¹⁵ *Ibidem*, f. 211 (Proces verbal din 24 martie 1948).

¹⁶ *Ibidem*, vol. 1, f. 310 (Mandat de Reținere, Nr. 5.049 din 24 martie 1948).

Din 31 mai 1948 se emite mandatul de deținere nr. 10.059¹⁷, de către Parchetul Tribunalului Militar București, prin care se ordona arestarea și deținerea în mod provizoriu a profesorului George Bontilă pentru „uneltire contra ordinii sociale”, pe o perioadă de 5 luni de zile - la fiecare 30 de zile se elibera un alt mandat de arestare. Din momentul reținerii și arestării, G. Bontilă a fost supus unui șir lung de interogatorii și declarații, drept mărturie sunt zecile de pagini scrise în condiții de presiune fizică și psihică, sub amenințare sau teroare. Fiecare pagină scrisă purta amprenta personalității puternice a dr. Bontilă: echilibrat, extrem de ordonat în desfășurarea ideilor și evenimentelor, cu un simț al măsurii și importanței fiecărui fapt. Majoritatea declarațiilor sale au fost smulse prin folosirea violenței. Multe date nu concordă între ele și indică explicit intenția anchetatorilor de formula cele mai grele capete de acuzare.

În prima etapă a arestării era nevoit să dea declarații de două ori pe zi, ore în șir, oferind informații sumare, fără a deconspira acțiunile și persoanele importante; ulterior, fiind pus față în față cu anumite informații pe care Securitatea le deținea cu privire la activitatea profesională și subversivă, declarațiile au devenit mult mai consistente. Acest lucru nu se datora eficienței Securității, ci metodelor de tortură aplicate în timpul anchetelor. Organele anchetatoare îl caracterizau ca fiind „dotat cu o memorie excepțională (...), cu o cultură multilaterală și variată”, „vanitos și foarte închipuit”. „Tonul cel mai indicat ce urmează a fi întrebuițat față de acest acuzat, este tonul potolit, dar ferm, pentru a nu i se da posibilitatea să dezvolte considerațiuni din care să rezulte motivele patriotice, dezinteresate, altruiste ale acțiunilor sale”¹⁸.

După mai bine de șapte luni de arest la Direcția Generală a Siguranței Statului, după zeci și zeci de declarații și interogatorii, s-a emis *Ordinul de trimitere în judecată* nr. 2.429 la data de 19 octombrie 1948, pe baza „cercetărilor preliminare” efectuate de Tribunalul Militar și de organele de securitate, fixându-se pentru „judecată” ziua de 27 octombrie 1948, ora 8.30 dimineața, alături de ceilalți „acuzati” în Dosarul nr. 4.066 : Popp Alexandru, Mărgineanu Nicolae, Auschnitt Max, Bujoiu Ioan, Gheorghiu Dimitrie, Balș Alexandru, Măcellariu Horia, Manu Gheorghe, Petrașcu Nicolae, Teodorescu Eugen, Chioreanu Nistor.

În ziua de 27 octombrie 1948, ora 8.30 a.m. începea procesul „celor 12 complotiști, spioni și sabotori”. În prima zi au fost interogați Nicolae Mărgineanu, Ioan Bujoiu și Gheorghe Manu. George Bontilă fost judecat pe 28 octombrie, fiind asistat de avocatul Manole Roman, apărător numit din oficiu. „Nici un membru al familiei n-a primit permisiunea să asiste la proces”¹⁹. Din relatările ulterioare ale lui George Bontilă, înaintea procesului cei mai mulți au fost drogați cu scopolamină. „Cu două săptămâni înainte de proces au fost bine hrăniți pentru a arăta cât de cât acceptabil. S-a observat că unii dintre ei încercau să vorbească, însă nu izbuteau să articuleze nici un cuvânt”²⁰. Răspunsurile la interogatoriu au fost totuși consemnate într-un *Proces Verbal*²¹ în care erau prezentate intervențiile acuzatorilor nu și ale lui George Bontilă. Prim-procurorul militar, colonelul Dumitru Mociorniță concluziona în mod eronat faptul că „acuzatii Gheorghe Bontilă și Nistor Chioreanu și-au recunoscut vinovăția, au fost sinceri în

¹⁷ *Ibidem*, f. 313.

¹⁸ *Ibidem*, vol. 28, f. 101 (Caracterizarea acuzatului Dr. George Bontilă).

¹⁹ Din relatările lui Cristian Bontilă în interviul cu Octavian Roske, în Radu Ciuceanu, *Intrarea în Tunel*, București, Editura Meridiane, 1991, p. 341.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ A.M.J., Fond Penal, dosar nr. 14.900, vol. 3, f. 309.

declarațiile lor”²², cerând pedeapsa de 25 de ani muncă silnică și 10 ani degradare civică.

În ședința publică din 31 octombrie 1948, au fost audiate discursurile avocaților apărării, iar avocatul lui G. Bontilă, Manole Roman a insistat asupra faptului că acesta „și-a luat responsabilitatea faptelor de care se recunoaște vinovat și arată în continuare influența nefastă care a exercitat-o mediul asupra sa”²³. În momentul în care a fost întrebat dacă mai are ceva de adăugat în apărarea sa, George Bontilă a replicat: „am suferit incitațiile de război ale cercurilor imperialiste. Recunosc că am fost în eroare. Aștept verdictul instanței și sunt sigur că acest verdict va fi drept”²⁴. Oricum și orice ar fi spus, deciziile erau deja luate. Eroarea la care se referea purta semnul dezamăgirii față de unii colaboratori ai organizației sale, față de atitudinea de negare a reprezentanților anglo-americani implicați în sprijinirea mișcării și mai ales de interpretarea falsă a acțiunilor de care era acuzat.

Acuzat de Tribunalul Militar București pentru complot în scopul „răsturnării prin violență a puterii populare” cu sprijinul „cercurilor imperialiste”, pentru faptul că „a făcut parte din comitetul de conducere al grupărilor teroriste și insurecționare”²⁵, pentru faptul că a creat o organizație „subversivă, teroristă și paramilitară de tip fascist și a dat grupurilor subversive misiunea să organizeze și să execute acte teroriste contra oamenilor de stat și a funcționarilor politici democrați din țară”²⁶, cu unanimitate de voturi, în ședința publică din 2 noiembrie 1948, se hotărăște condamnarea acestuia (pedeapsa cea mai gravă) la 15 ani de muncă silnică, degradarea civică timp de 15 ani și 20.000 lei amendă și 20.000 lei cheltuieli de judecată. Această pedeapsă a fost aplicată pentru „delictul de uneltiri contra ordinei sociale p.p. de art. 209 CP., p. a II-a, al.d.); crima de organizare și participare la organizații de tip fascist politice și paramilitare p.p. de art. 209, CP., p. a III-a; crima de răzvrătire p.p. de art. 210 C.P. și crima de complot în scop de trădare, de surpare a ordinii constituționale și de răzvrătire p.p. de art. 227 C.P. comb. cu art. 186, 207 și 210 C.P., toate combinate cu art. 101, 103 C.P., cu art. 457 C.J.M. și D.L. No. 856/938 și 1108/938”²⁷.

Toate aceste eforturi de regizare a procesului celor implicați în Mișcarea Națională de Rezistență nu au rămas fără replici critice din partea unor ziariști și oameni de cultură, simpatizanți ai fostelor partide istorice. De exemplu, medicul Aurel Vaida Voievod, fiul fostului Prim-Ministru Alexandru Vaida-Voievod, făcea o declarație deloc surprinzătoare în mediile intelectuale în legătură cu „explicația mărturisirilor complete ale acuzaților”, în sensul că aceștia „au fost supuși cu toții unui tratament de care noi, cei din lumea medicală, știm că sunt preparate chimice asemănătoare cu morfina, anume Scopolamina, amestecată cu Dilauden, amestec care transpune pe pacient într-o stare de delăsare, epuizare, docilitate desăvârșită, fără vlagă, fără rezistență și somnolență”²⁸.

Procesul celor „12 complotiști” a fost în mod intenționat larg mediatizat cu scopul de a suprima eventualele încercări ale altor organizații subversive și a da o lecție tuturor celor ce încearcă să discrediteze puterea instalată în România după 1945.

²² *Ibidem*, vol. 8, f. 320.

²³ *Ibidem*, Sentința nr. 1834 din 2 noiembrie 1948, privind Dosarul nr. 4.066/1948, T.M.B., Secția II, Completul al II-lea Special.

²⁴ *Ibidem*, f. 321.

²⁵ *Ibidem*, f. 337.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ *Ibidem*, f. 358.

²⁸ *Ibidem*, vol. 14, f. 254 (Notă informativă, marți, 2 noiembrie 1948).

Ziarele prezentau pe prima pagină evoluția procesului zi de zi. Securitatea desfășura o activitate intensă informativă și de supraveghere în toate regiunile țării, culegând informații cu privire la „starea de spirit” a populației. Sindicatele muncitorești și organele Partidului Comunist desfășurau un adevărat torent de ședințe și demonstrații care condamnau grupul de „bandiți și trădători”. Dosarul de judecată conține sute de moțiuni din partea sindicatelor muncitorești, sute de telegrame, liste de semnături, scrisori adresate Tribunalului Militar, documente ce dovedesc existența unei campanii naționale prin care se cerea „înfierarea cu hotărâre” a celor 12 „trădători”, condamnarea „spionilor, sabotorilor și complotiștilor lachei ai imperialismului” și aplicarea celei mai drastice pedepse, „exemplara lor condamnare”²⁹.

„Am vrut să văd câmpul” - George Bontilă, Aiud, 6 iulie 1956

Judecat și condamnat, George Bontilă a urmat apoi drumul spre izolare, calea „reeducării”. Primul „popas” a fost la penitenciarul Aiud (Formațiunea 0622), unde a și rămas timp de 6 ani, până la 20 decembrie 1954³⁰.

Muncă silnică, condiții insuportabile, foame, izolare, umilințe și dezamăgiri, în conformitate cu mijloacele de represiune ale unui sistem anomic pe care îl cunoștea deja. În această perioadă, se pronunță divorțul la cererea soției. Motivele sunt cele „legale”: „condamnare pentru 15 ani la muncă silnică și degradare civică”. Probabil, era cea mai bună soluție pentru familie de a se proteja de marginalizare și excludere din viața socială.

Traseul penitenciarelor, sinuos și grevat de dovezi ale unui regim al terorii la care a fost supus pentru fapte de revoltă sau de „intoleranță”, demonstrează capacitatea de a rezista și tăria psihică de a respinge „oferțele amorale” de a colabora pentru acel „un pic mai bine”.

Următorul pas după Aiud a fost penitenciarul Jilava: 20.12.1954 – 05.09.1955³¹; G. Bontilă - „deținut f.f. periculos”.

Penitenciarul Lugoj: 05.09.1955 – 17.02.1956³²; G. Bontilă - „deținut f. periculos”.

Penitenciarul Aiud: 17.02.1956 – 12.11.1958³³. Pentru că a vrut doar să vadă câmpul a fost pedepsit cu „3 zile de izolare, cu dreptul de a ieși la lucru, pentru sustragere de la muncă și urcare pe acoperișul turnătoriei”³⁴.

Penitenciarul Galați: 12.11.1958 – 02.11.1960³⁵.

Penitenciarul Botoșani: noiembrie 1960 - 17.09.1962³⁶.

Conform unei note informative semnată de sursa „Niculescu”, la 25.05.1961, George Bontilă afirma cu tărie: „Am stat 13 ani în închisoare dar nu mi-am pierdut demnitatea și nu mi-am terfelit onoarea. Sunt capabil să suport temniță câte zile voi avea, dar nu mă voi pleca niciodată în fața acestor ticăloși ce conduc biata noastră țară pe care au crucificat-o. Vor răspunde în fața poporului de crimele lor împotriva umanității”³⁷. La Botoșani, G. Bontilă a fost pedepsit cu „10 zile de izolare” pentru că

²⁹ *Ibidem*, vol. 5, f. 1.

³⁰ *Ibidem*, vol. 61, f. 102 (Mandat de Arestare nr. 105341 din 2 noiembrie 1948).

³¹ *Ibidem*, vol. 61, f. 73 (Foaie de Transferare).

³² *Ibidem*, vol. 61, f. 72 (Foaie de Transferare, Penitenciarul Jilava, 05.09. 1955).

³³ *Ibidem*, vol. 61, f. 105 (Fișă Personală, M.A.I.).

³⁴ *Ibidem*, vol. 61, f.56 (Fișă de Pedepsă, 06.07.1956).

³⁵ *Ibidem*, vol. 61, f. 105 (Fișă personală, M.A.I., U.M. 0123, București).

³⁶ *Ibidem*, vol. 61, f. 49 (Adeverință - Caracterizare, M.A.I., Penitenciarul Botoșani).

³⁷ *Ibidem*, vol. 61, f. 107 (Notă informativă, 25.05.1961, camera 25, Penitenciarul Botoșani).

„nu și-a strâns sarsanalele de pe pat” (Adeverință - Caracterizare, 17.09.1962, Penitenciarul Botoșani).

Penitenciarul Gherla, Formațiunea 0606 - 20.09.1962 - 20.03 1963 (data la care expiră pedeapsa).

Prin Decizia M.A.I. nr. 6039³⁸, 25.02.1963, (în conformitate cu Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 337, 11 martie 1954), se impunea „reeducarea foștilor condamnați contra-revoluționari care și-au ispășit pedeapsa”. Considerat „deosebit de periculos pentru securitatea statului”, cu o „intensă activitate împotriva regimului” s-a hotărât ca George Bontilă să primească domiciliul obligatoriu timp de 24 de luni în Comuna Lătești, Raionul Fetești, Regiunea București.

Pe perioada domiciliului obligatoriu, George Bontilă a rămas în evidența Securității ca „element periculos” și ca urmare trebuia supravegheat oră de oră, prin intermediul surselor din preajma acestuia (foști colegi de detenție sau persoane din anturaj). Notele informative furnizate Securității indicau faptul că G. Bontilă „a avut tot timpul o atitudine ostilă regimului de democrație populară și mereu subestima pregătirea intelectuală a conducătorilor clasei muncitoare”³⁹. Aceeași sursă (fost coleg de celulă în penitenciarul Botoșani) aducea „argumente” Securității privind „comportamentul dușmănos” al doctorului Bontilă pe perioada detenției: „a avut discuțiuni și mici conflicte cu ofițerul politic al închisorii pe tema tratamentului de detenție la care erau supuși”, iar celula în care a stat era denumită „reacționară”, fiind renumit ca „element recalcitrant” și „ostil” unui regim care „nu vrea să țină seama de elementul psihologic al omului”⁴⁰.

Prin Decizia M.A.I. nr. 6.209⁴¹ din 12.03.1964 se ridicau restricțiile domiciliare fixate în comuna Lătești, Raionul Fetești, luându-se apoi măsuri „ca G. Bontilă să fie scos din evidența elementelor cu D.O.” pentru a fi „trecut în evidența elementelor dușmănoase” aflate în atenția Securității în Dosarul Problemă, nr. 891, *Organizații subversive diverse* (02.11.1964)⁴².

Recurs pentru Memorie

După 1964 George Bontilă încearcă o readaptare într-un alt tip de societate, complet străină, fiind lipsit în primii ani de orice perspectivă profesională. Securitatea nu-și încheiase misiunea. „Elementul” Bontilă trebuia trecut în evidențe ca personaj „periculos” și acest lucru implica urmărire și supraveghere informativă. Libertatea căpăta un sens nou de reflecție. Nu a înțeles prea ușor neîncrederea pe care oamenii o manifestau față de el.

Timp de doi ani a căutat un loc de muncă în specialitate. Cu recomandările și sprijinul profesorului Gheorghe Zapan, i s-a oferit un post la Cabinetul Psihotehnic din cadrul fabricii „Gheorghe Gheorghiu-Dej”. Stigmatul condamnării l-a urmărit multă vreme, însă, niciodată nu s-a considerat un învins și acest lucru se datora faptului că „avea deplină încredere în oameni”⁴³.

Pasiunea pentru profesia de psiholog, întărită de experiența și pregătirea acestuia în domeniul psihologiei experimentale și industriale, l-au ajutat să se reîntoarcă la

³⁸ *Ibidem*, vol. 78, f. 10.

³⁹ A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. 703, vol. 2, f. 13 (Notă Informativă, 25.06.1963, Postul de Miliție Lătești).

⁴⁰ *Ibidem*, f. 14 (Notă informativă, 26. 04.1963).

⁴¹ *Ibidem*, f. 8.

⁴² *Ibidem*, f. 68 (Adresă, M.A.I., Direcția III, 14.07.1965).

⁴³ Radu Ciuceanu, *op.cit.*, p. 340.

activitatea de cercetare. În 1968 a fost solicitat de Comitetul Central al P.C.R. și de Ministerul Construcțiilor pentru testarea cadrelor ce urmau să fie numite în funcții de conducere⁴⁴. Implicarea a fost strict profesională.

După 1966 devine membru al Asociației Psihologilor din România, iar în 1968, membru al Asociației Internaționale de Psihologie Aplicată. Avea deja peste 60 de ani. Se mulțumea doar cu puțin, cu liniștea unui nou cămin (s-a recăsătorit în 1966), cu menținerea unei relații echilibrate cu fosta familie, în special cu fiul său, Cristian Armand Bontilă, care i-a fost suport și speranță în momente critice.

În 1970 a obținut postul de psiholog principal la Centrul de Cercetare Pedagogică și de Perfecționare a Personalului Didactic. Deși „i s-au recunoscut meritele științifice”, a regretat că nu a putut reveni la catedră în învățământul superior, iar acest lucru s-ar fi datorat unor piedici din partea unor colegi care nu-i împărtășeau concepțiile cu privire la importanța testării psihologice în evaluarea personalului⁴⁵. Studenții Facultății de Psihologie „lucrau cu testele Bontilă⁴⁶” și mult timp mijloacele de psihodiagnoză elaborate de George Bontilă au fost și încă sunt utilizate în domeniul psihologiei experimentale, industriale și organizaționale.

Cincisprezece ani de detenție, un an domiciliu obligatoriu și peste 16 ani de urmărire și supraveghere informativă. Jumătate din viață vânat de Securitate și pedepsit pentru că a avut curajul să atenteze la „prestigiul” autorității publice.

Deși mentalitatea și practicile lumii din jur se aflau în contrast cu propriile imperative și principii morale, George Bontilă și-a conturat un profil spiritual foarte precis, pe care l-a urmat indiferent de presiunile externe. Refugiul în conștiința datoriei pe care o avea față de valorile fundamentale l-a ajutat să-și reinventeze modalități de autoapărare care să-l ridice deasupra ostilităților.

După ani grei de închisoare, nu-i mai rămânea decât să-și înalțe un „zid protector care să-l ferească”, să-l „apere de mutilare”, pentru a rămâne neatins de judecata celor care îi vor fi continuat drumul către *libertate*. Rapoartele Securității întocmite pe baza informațiilor furnizate de colaboratorii aflați în contact direct cu psihologul George Bontilă (colegi, prieteni și vecini) îl caracterizau ca „element serios, liniștit și respectuos, cu o comportare corespunzătoare atât în familie cât și în societate”, „o fire rezervată, puțin comunicativă”⁴⁷. Faptul că „nu ridica probleme deosebite” sau că „nu a fost semnalat cu manifestări negative la adresa politicii statului nostru”⁴⁸, nu erau argumente suficient de puternice pentru a fi scos din evidențele informative ale Securității.

După 1980, problemele de sănătate s-au acutizat, cele mai multe afecțiuni se datorau anilor grei de închisoare. Avea din ce în ce mai puțini prieteni, „primea rareori vizite din partea rudelor”⁴⁹, se deplasa cu greutate și fără să accepte sprijinul celor din jur. După decesul soției (1984) starea de sănătate se agravează. „Este ajutat de o vecină de bloc, care-i face cumpărăturile și menajul. Are moralul foarte ridicat și nici nu se gândește ca această boală să-l învingă”⁵⁰.

⁴⁴ A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. 703, vol. 2, f. 45 (Notă Informativă, 06.06.1970).

⁴⁵ *Ibidem*, f. 46 (Raport, 16.04.1970).

⁴⁶ *Ibidem*, f. 34 (Notă Raport, 131/I.P./05.04.1974).

⁴⁷ *Ibidem*, f. 35 (Adresă, M.I., Direcția a IX-a, 28.10.1972).

⁴⁸ *Ibidem*, f. 78 (Notă Raport, 15.07.1981, M.I. U.M 0800; Notă raport, 09.03.1982).

⁴⁹ *Ibidem*, f. 79 (Notă, 15 mai 1984, M.I., S.M.B.).

⁵⁰ *Ibidem*, f. 87 (Notă, sursa P.I. vecin, 21.01.1986, M.I., S.M.B.).

Se stinge din viață pe 12 august 1986, conform documentelor întocmite de fosta Securitate, decesul fiind înregistrat în evidențele stării civile la nr. 2557/ 1986⁵¹. Alte surse indică data morții la 22 octombrie 1986, fiind înmormântat în Ploiești⁵².

Contrar meritelor și contribuțiilor aduse în dezvoltarea psihologiei experimentale și sociale, George Bontilă nu s-a bucurat de recunoașterea și drepturile care i s-ar fi cuvenit din momentul în care sistemul represiv totalitar s-a instalat în România.

Astăzi este rândul nostru să-i completăm destinul. Avem datoria de a nu ne uita predecesorii pentru a nu sfârși într-o ignoranță regretabilă.

Cristina ANISESCU

ANEXĂ

- Lucrări publicate de George Bontilă până în 1948 (anul arestării și condamnării):
- 1928 - *Experimentarea testelor mentale în armată*;
 - 1929 - *Contribuțiuni la studiul psihologiei lucrătorului. Cercetări psihotehnice întreprinse asupra lucrătorului din industria petroliferă românească*. Cu o prefață de Constantin Rădulescu-Motru, Laboratorul de Psihologie, Secția Psihotehnică, *Revista de filozofie* nr. 4/1929;
 - *Tehnica testelor psihologice*, cu o prefață de C. Rădulescu-Motru, *Revista de Filozofie* nr. 4/1929, Societatea Română de Cercetări Psihologice, București;
 - 1934 - *Teste Psihologice*, Institutul de Arte Grafice „Bucovina”, București;
 - 1935 - *Tehnica testării psihologice*, București, Editura Cartea Românească;
 - 1937 - *Problemele oboselii în industrie*;
 - 1940 - *Instrucțiuni generale pentru aplicarea testelor selecționate*, A.B.C.-Z, Laboratorul de Psihotehnică, Universitatea București;
 - 1941 - *Cercetarea experimentală asupra raportului dintre timpul de reacțiune și emotivitate*, Publicații Psihotehnice A.B.C.-Z., București;
 - 1942 - *Rolul Psihotehnicii în cadrul Statului Național*, în *Buletinul Asigurărilor Sociale*, nr. 1-3, București;
 - *Noi cercetări de psiho-biologie*, în *Buletinul Oficial* nr. 6, Ministerul Culturii Naționale și Cultelor, București;
 - 1945 - *Câteva din aspectele psihologiei științifice moderne. Preliminarii privind reorganizarea psihologiei în asigurările sociale*, în *Buletinul Asigurărilor Sociale* nr. 4-6 și 7-9, București.
 - 1945 - Articole de specialitate în *Revista de Filozofie*, *Buletinul Institutului Românesc de Organizare Științifică a Muncii*, *Revista de Psihologie Experimentală și Practică*, *Revista muncii, sănătății și ocrotirii sociale*, *Jurnalul de psihologie militară* etc.
- Publică în:
- 1971 - *Psihologie Industrială și Culegerea de teste psihologice de nivel și aptitudini*, vol.1-2, Centrul de Documentare și Publicații al Ministerului Muncii;

⁵¹ *Ibidem*, f. 95 (Notă din 12.08.1987, sursa P.I., M.I., D.S.S./S.M.B.).

⁵² Vezi Octavian Roske, *Note*, în Radu Ciuceanu, *op.cit.*, loc.cit.

1972 - *Elemente de psihologie industrială* (note de curs), Ministerul Educației și Învățământului, Centrul de Cercetare Pedagogică și de Perfecționare a Personalului Didactic Învățământul Profesional, Tehnic și Liceal de Specialitate (CEPEIT).